

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

Рысбаев
Сулайман
Казыбаевич,
педагогика
илимдеринин
доктору,
профессор

КЫРГЫЗ ТИЛИН А1 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ҮЙРӨНҮҮНҮН ТАЛАПТАРЫ (1-4-КЛ)

- Окуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили мугалимдери, аспиранттар жана изденүүчүлөр үчүн

А1 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ОКУУЧУЛАР ЭЭ БОЛУУЧУ КЕП ИШМЕРДИГИНИН ТҮРЛӨРҮ

- 1. Угуп жатыгуу ишмердүүлүгү (аудирование)
- 2. Сүйлөө ишмердүүлүгү (говорение)
 - а) Жеке кеп (монологическая речь):
 - б) Маек кеби (диалогическая речь):
- 3) Окуу ишмердүүлүгү (чтение)
- 4. Жазуу ишмердүүлүгү (письмо)
- 5) Которуу ишмердүүлүгү

КЫРГЫЗ ТИЛИН ҮЙРӨНҮҮДӨГҮ КЕП ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН ТАЛАПТАРЫ ЖАНА АНЫН МАЗМУНУ

■ А1 деңгээли (1-4-класстар)

- Бул деңгээл кыргыз тилин үйрөнүүдөгү I- баскыч катары бааланат да, ал багыт берүүчү жана тилге машыктыруучу мезгил болуп кызмат аткарат.

1.УГУП ЖАТЫГУУ ИШКЕРДҮҮЛҮГҮНДӨ (АУДИРОВАНИЕ) ОКУУЧУЛАР ТӨМӨНДӨГҮ КӨНДҮМДӨРГӨ ЭЭ БОЛУУЛАРЫ ТИЙИШ:

- – мугалимдин кыргызча учурашуусун, кайрылуусун түшүнө билүү;
- — окууга байланышкан түрдүү кырдаалдагы карым-катыштарда мугалим менен кыргызча мамилелешүүнүн тилин түшүнүү;
- — кыргыз тилиндеги тыбыштарды жана сөздөрдү, сүйлөмдөрдү туура угуп, укканды туура кайталап айта алуу, тексттерден тааныш жана бейтааныш сөздөрдү ажырата билүү;
- — айлана-чөйрөдөгү буюмдардын, нерселердин, көрүнүштөрдүн кыргызча аталыштарын өздөштүрүү;
- — бирөөнүн сураганын, түрдүү, жөнөкөй маалымдоолорун түшүнүү жана ага карата ал тилде жооп айтууга машыгуу, түшүнүүгө кыйын болгон учурда таяныч материалдарды пайдалана билүү.

2. СҮЙЛӨӨ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ (ГОВОРЕНИЕ)

А) ЖЕКЕ КЕП (МОНОЛОГИЧЕСКАЯ РЕЧЬ):

- — өтүлүп жаткан материалдардын чегинде даярданып, чакан көлөмдө кеп сала билүү;
- анын ичинде:
- — буюмдардын, же предметтик сүрөттөрдүн атын жана жекече белгилерин айтып берүү;
- — кырдаалдык сүрөттөр боюнча элестүү жагдайларды баяндоо;
- — сюжеттик сүрөттөр боюнча эс жөнөкөй кыймыл-аракеттерди кыргызча түшүндүрүп, өз оюн билдире алуу;
- — берилген эң жөнөкөй тема боюнча даярданып, айлана-чөйрөдө болуп өткөн жана болуп жаткан кубулуштар жөнүндө чакан баяндама жасоого үйрөнүү.

Б) МАЕК КЕБИ (ДИАЛОГИЧЕСКАЯ РЕЧЬ):

- – мугалим менен кыргызча учурашып, өз ара мамилелешүүдө, окууга байланыштуу сүйлөшүүдө кыргызча баарлашууга жетишүү;
- — мугалим менен жана бирге окугандары менен кыргызча учураша билүү, окуу ишине байланышкан түрдүү кырдаалдарда сүйлөшүүгө активдүү катышуу;
- — бирөөнүн сураганына, өтүнүчүнө жараша жооп бере алуу жана өзү да зарыл учурда керектүү маалыматты сурап билүүгө, бир нерсени сурап алууга үйрөнүү;
- — турмуш-тиричиликти, көрүнүштөрдү чагылдырган эс жөнөкөй кырдаалда кыргызча мамилелеше билүү;
- — кыргызча сүйлөшүү маданиятына үйрөнүү.

3.ЖАЗУУГА, ОКУУГА ЖАНА КОТОРУУГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

- А)Жазуу ишмердүүлүгүнө коюлуучу талаптар
- — кыргыз тилиндеги тыбыштарды жана алар катышкан сөздөрдү, сүйлөмдөрдү көчүрүп жазууга машыгуу;
- — угуп, чакан жат жазууну туура жазууга машыгуу;
- — зарыл таяныч материалдардан пайдаланып, сүйлөмдөрдүн, маектердин үлгүлөрүн толуктай алуу.

Б)ОКУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНӨ КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

- — жөнөкөй сүйлөмдөрдү жана өтүлгөн материалдардын көлөмүндөгү чакан байланыштуу тексттерди үн чыгарып, ритми, интонациясы менен окуп өздөштүрүү;
- — текстти окуп, ага карата суроо бере билүү, кайра өзү текстке таянып жооп таба алууга машыгуу.

В)КОТОРУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНӨ КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

- өтүлгөн теманын көлөмүндөгү материалдарды, сөздүктү пайдаланып, которо алуу;
- эң жөнөкөй сөздөрдү, сүйлөмдөрдү сөздүксүз эле которууга жетишүү.

4. А1 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫ КАНДАЙ ТЕМАТИКАЛАРДА ТАНДАЛУУГА ТИЙИШ?

- — мектеп, класс, окуучунун окуу куралдары, эмгек буюмдары, мугалим менен окуучунун окуу ишине байланышкан мамилелери жөнүндө;
- — бала, анын үйү, үй-бүлөсү, үй-буюмдары, жашы, кийим-кечеси, дене мүчөлөрү, ден соолук, үй-бүлөдөгү туугандык мамилелери, башка балдар менен болгон достук мамилелери;
- — бала курчап турган дүйнө, жашаган коомдук чөйрө, анын Ата Мекени, борбор шаар, баланын үйү, короо жайы, аны курчап турган жаратылыш, убакыт, мезгилдер, анын кубулуштары, балдардын оюндары, үй жана жапайы айбандар;

4. **A1 ДЕНГЭЭЛИНДЕ** ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫ КАНДАЙ ТЕМАТИКАЛАРДА ТАНДАЛУУГА ТИЙИШ?

- — баланын турмуш-чөйрөсүнө, түшүнүктөрүнө жакын нерселердин жана буюмдардын кайда, канча жана анын кимдики экендигин, ким же эмне кылып жаткандыгы, кыймыл-аракети, ким же эмне аткаргандыгы, бош убакытты туура пайдалануу тууралуу;
- — балдар жашаган аймактардагы коомдук жайлар, кыргызча кеп маданиятына жатыктыруучу материалдар;
- балдар турмушун чагылдырган чакан, дүйнө таануу, өздөштүрүүнү көздөгөн тексттер, күлкүлүү майда ангемелер;
- - Кыргыздын элдик оозеки чыгармаларынан үзүндүүлөр макал-лакаптар, табышмактар, жаңылмачтар ж.б.

5. ОКУУЧУЛАРДЫН РЕЧТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН, ПРАКТИКАЛЫК МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

■ А) Окуу ишмердүүлүгүндө:

- Окуу ылдамдыгы 1 минутада 30—60 муун, окуунун мүнөзү — муундап, бара-бара шар окуу. Тексттин оордугу 5—7 бейтааныш сөз, тексттин татаалдыгы 15—20 сөз, ар бир сөйлөмдө 2—4 сөз болушу мүмкүн.

5. ОКУУЧУЛАРДЫН РЕЧТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН, ПРАКТИКАЛЫК МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

■ Б) Жазуу ишмердүүлүгүндө:

- Сүйлөмдү катасыз, элементи менен жазууга (адегенде, көчүрүп, кийинчерээк угуп жазуу) көнүгүү, орфографиялык, пунктуациялык каталарын жоюу.

5. ОКУУЧУЛАРДЫН РЕЧТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН, ПРАКТИКАЛЫК МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

■ В) Сүйлөө ишмердүүлүгүндө:

- — кыргыз тилиндеги тыбыштарды туура айтуусу;
- — кыргызча интонацияны так сактоо;
- — лексикалык каражаттарды туура, өз орду менен колдонуусу;
- — грамматикалык жактан сүйлөмдүн туура курулушу;
- — тексттин мазмунун туура, кыскача баяндап берүү;

5.ОКУУЧУЛАРДЫН КЕПТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН, ПРАКТИКАЛЫК МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

■ В)Сүйлөө ишмердүүлүгүндө:

- — маектешүүдө суроону так коюу;
- — маектешип жаткан адамдын суроосун түшүнүүсү, суроого карата жооптун шайкеш келиши;
- — маектешүүнү ырааттуу уланта билүүсү;
- — кыргызча кеп маданиятына жатыгуу десгээли.
- Маектешүүдө суроо-жооп 2—5ке чейин болушу мүмкүн.

КЫРГЫЗ ТИЛИН ҮЙРӨТҮҮНҮН ОКУУ ЖҮКТӨМҮ, СҮЙЛӨШҮҮ ЧӨЙРӨЛӨРҮ ЖАНА АНЫН БАЗАЛЫК МАЗМУНУ

- Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү окуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептеринде КРнын Билим берүү министрлиги бекиткен окуу планына жараша кыргыз тили предмети 1-4-класстарда жумасына 3 сааттан окутулат. Тактап айтканда:
- 1-класста – жумасына 3 саат, бардыгы – 102 саат;
- 2-класста – жумасына 3 саат. бардыгы – 102 саат;
- 3-класста – жумасына 3 саат, бардыгы – 102 саат;
- 4-класста – жумасына 3 саат, бардыгы – 102 саат;

СИЗДЕРГЕ ТИЛ ҮЙРӨНҮҮДӨ ИЙГИЛИКТЕРДИ КААЛАЙБЫЗ!

- Чон ыракмат!

- Бишкек-2020